

Визначення впливу важелів державного регулювання на динаміку промисловості

Стаття присвячена дослідженню впливу важелів державного регулювання на динаміку промисловості. Проведено аналіз змін законодавства. Встановлена ступінь зв'язку між цими змінами та галузевою динамікою промисловості.

Article describes the influence of instruments of government regulation on the dynamics of the industry. The analysis of changes in legislation. The degree of connection between these changes and sectoral dynamics of the industry.

Ключові слова: державне регулювання, динаміка, промисловість

Вступ. Від рівня розвитку промисловості залежить технічне переоснащення та інтенсифікація всіх галузей економіки, підвищення якості життя населення. Промисловість сприяє розвитку та підвищенню ефективності сільсько-господарського виробництва, забезпечуючи його технікою, будівельними матеріалами, мінеральними добривами та іншими видами продукції. Вона визначає масштаби й темпи розвитку інших галузей матеріального виробництва - транспорту і зв'язку, будівництва, торгівлі та інших. Промисловість є одним з основних джерел оплати праці найманих працівників, прибутку підприємців, податкових та валютних надходжень держави. [1]

Державне регулювання економіки являє собою регулювання поведінки суб'єктів ринку, визначення перспективи розвитку національної економіки, виконання спрямовуючої функції в реалізації довгострокових програм розвитку шляхом застосування правових, адміністративних та економічних важелів [2].

Виконання державою функцій державного регулювання економіки, пов'язаних зі стимулюванням економічного розвитку, неможливе без регулювання такої важливої складової економіки України як промисловість.

Згідно з даними Державного комітету статистики України, промисловість є провідною системоутворюючою галуззю реального сектору економіки нашої країни. Вона зберігає найбільшу питому вагу в його структурі (у галузі вироб-

ляється понад 40% від загальноекономічного випуску товарів і послуг, 80% від їх експорту, створюється близько 30% валової доданої вартості) [3].

Вагомий внесок в розробку аспектів державного регулювання економіки внесли С.Аптекарь, Д.Богиня, В.Братишко, Г.Волинський, О.Гальчинський, В.Геєць, А.Гош, А.Гриценко, М.Гуревичев, М.Долишній, М.Козоріз, І.Лукінов, І.Михасюк, С.Мочерний, Б.Панасюк, Б.Пасхавер, А.Покритан, С.Риверчук, І.Сорока, М.Хохлов, М.Чумаченко, А.Чухно та інші. Проте проблема визначення впливу зміни таких важелів державного регулювання як зміни в законодавстві та, зокрема, ставок податків залишаються не достатньо дослідженими.

Постановка завдання. Метою дослідження є визначення впливу важелів державного регулювання на динаміку промисловості.

Необхідність та доцільність такого дослідження пояснюється тим, що на підставі отриманих результатів можливо підвищити ефективність важелів державного регулювання.

Результати. Одним з основних важелів державного регулювання економіки є оподаткування. З метою аналізу в ході дослідження були обрані з переліку загальнодержавних податків та інших обов'язкових платежів, ті які застосовують більшість підприємств, не залежно від виду діяльності. З внесків на загальнообов'язкове соціальне страхування, пов'язаних з фондом оплати праці (ФОТ), були обрані тільки нарахування на ФОТ, оскільки відрахування з ФОТ мають незначний розмір, що не може суттєво вплинути на результати діяльності підприємств.

Динаміка індексів ставок основних податків наведено в таблиці 1.

Індекси промислової продукції є одними з найважливіших показників динаміки розвитку промисловості. Індекси промислової продукції за видами діяльності представлені в таблиці 2. [4]

Аналіз загального стану промисловості показує, що розвиток промисловості характеризується нестійкістю темпів (коливання показників в значному діапазоні). З метою встановлення факторів, які впливають на ці коливання, доцільно визначити наявність впливу змін ставок податків.

Для цього в ході дослідження була побудована матриця парних коефіцієнтів кореляції. Аналіз отриманих результатів по шкалі Чеддока, свідчить, що майже всі коефіцієнти кореляції знаходяться в інтервалі від 0,3 до 0,5.

Таблиця 1

Індекси ставок податків (обов'язкових платежів)

(у відсотках до попереднього року)

Вид податку (обов'язкового пла-	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Податок на прибуток підприємств і організацій	100	100	100	83	100	100	100	100	100
Податок на додану вартість	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Внески до Пенсійного фонду України (% від суми фактичних витрат на оплату праці працівни-	100	100	100	100	101	98	104	100	100
Внески на державне соціальне страхування на випадок безробіття (нарахування на ФОТ)	100	100	100	127	84	81	100	100	123
Внески на державне соціальне страхування (нарахування на ФОТ)	100	100	100	73	100	100	52	100	93
Податок з доходів фізичних осіб	100	100	100	100	100	100	115	100	100

Отже можна зробити висновок, що між змінами ставок податків та динамікою розвитку промисловості лінійної залежності не спостерігається.

В результаті побудови матриці парних коефіцієнтів кореляції отримано також дані, про високий рівень лінійної залежності між галузями промисловості. За шкалою Чеддока майже всі отримані коефіцієнти кореляції попадають в інтервал з 0,9-1,0, що свідчить про дуже високий рівень кореляції. Можна припустити що такі результати свідчать про те, що на динаміку всіх галузей промисловості впливають однакові фактори. Враховуючи вищенаведений аналіз зв'язку зміни ставок податків на галузеву динаміку промисловості, ставки податків не суттєво впливають на розвиток промисловості.

Для визначення факторів, які мають вплив на галузеву динаміку, доцільно провести дослідження впливу змін законодавства в більш широкому розумінні, ніж зміни тільки ставок податків.

Таблиця 2

Індекси промислової продукції за видами діяльності

(у відсотках до попереднього року)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Промисловість	114	107	116	113	103	106	108	95	78

Добувна промисловість	103	102	106	104	104	106	108	94	89
Переробна промисловість в тому числі	117	109	118	115	103	106	110	94	74
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	118	108	120	112	114	110	108	98	94
Легка промисловість	114	100	104	114	100	98	97	89	74
Обробка деревини та виробництво виробів з деревини,	128	123	124	126	120	114	112	98	75
Целюлозно-паперове виробництво; видавнича діяльність	118	108	126	126	113	110	112	100	81
Виробництво коксу, продуктів нафтопереробки	154	125	109	103	87	88	102	87	97
Хімічна та нафтохімічна про-	111	106	117	114	110	103	108	91	77
Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	111	105	118	119	114	113	112	97	62
Металургійне виробництво та виробництво готових металевих	105	104	114	112	99	109	107	88	73
Машинобудування	119	111	136	128	107	112	119	100	55
Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	103	101	105	99	103	107	102	98	89

Згідно Господарського кодексу України основними засобами регулюючого впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання є:

- державне замовлення;
- ліцензування, патентування і квотування;
- сертифікація та стандартизація;
- застосування нормативів та лімітів;
- регулювання цін і тарифів;
- надання інвестиційних, податкових та інших пільг;
- надання дотацій, компенсацій, цільових інновацій та субсидій. [5]

Для того, щоб можливо було проаналізувати наявність лінійного зв'язку змін законодавства та галузевої динаміки промисловості, введені дані змінні: 0 - змін не було; 1 - зміни не суттєві; 2 - зміни суттєві (табл. 3).

Таблиця 3

Зведені показники змін законодавства

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Ліцензування	1	2	2	2	2	2	2	0	2
Патентування	1	2	2	2	1	1	1	0	2
Державне замов-	0	0	1	0	0	2	0	0	0
Сертифікація та стандартизація	2	2	1	1	2	0	0	0	2
Регулювання цін і тарифів	0	1	1	1	0	2	0	0	0

На підставі цих даних проведено кореляційний аналіз впливу змін законодавства на галузеву динаміку промисловості. Оцінюючи результати кореляційного аналізу можна зробити висновок, що галузева динаміка промисловості не має лінійної залежності від змін у наведених сферах законодавства. Оскільки коефіцієнти кореляції за шкалою Чеддока знаходяться в інтервалі від 0,1 до 0,3 що вказує на слабку лінійну залежність, та від 0,3 до 0,5, що вказує на помірну лінійну залежність. Ледве помітний вплив спостерігається на галузь металургійного виробництва змін у сфері регулювання цін і тарифів; на виробництво та розподілення електроенергії, газу та води змін у сфері державного замовлення.

Доцільно також розглянути вплив на галузеву динаміку загальної ефективності регулюючих дій держави за оцінками Світового Банку [10]. В таблиці 4 наведені агреговані показники з оцінки відповідних сфер діяльності держави.

За допомогою кореляційного аналізу вдалося отримати результати, які свідчать про наявність зв'язку між якістю державного регулювання та галузевою динамікою промисловості. Майже у всіх галузях промисловості спостерігається залежність від ефективності роботи уряду.

Таблиця 4

Агреговані показники якості державного регулювання

Агрегований показник	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Політична стабільність і від-	40	44	39	36	39	48	51	48	35

Ефективність роботи уряду	28	29	36	33	38	33	30	29	24
Якість регулювання	26	26	26	38	40	36	38	36	32
Верховенство закону	20	24	22	28	30	24	27	29	26
Боротьба з корупцією	14	16	18	20	32	31	28	27	20

Висновки. За результатами проведеного дослідження можна стверджувати, що на даний час податки не є дієвим важелем державного регулювання розвитку промисловості, однак, агреговані показники свідчать про наявність впливу державного регулювання на економіку України. З цього випливає, що сфера оподаткування потребує реформування.

Література

1. Соціально-економічний стан України: наслідки для народу та держави: національна доповідь / [Амоша О. І., Андрос Є. І., Бажал Ю. М. та ін.] за заг. ред. В. М. Гейця [та ін.]. – К.: НВЦ НБУВ, 2009. – 687с.
2. Мельник А. Ф. Державне регулювання економіки перехідного періоду (світовий досвід і проблеми України)/ Мельник А. Ф. – Тернопіль: Збруч, 1995р. – 179с.
3. Статистичний щорічник України за 2008 рік / за ред. О.Г. Осауленка. – К.: Консультант, 2009 – 552 с.
4. Україна у цифрах 2008: Статистичний збірник/ за ред. О. Г. Осауленка. – К.: ДП "Інформаційно-аналітичне агентство", 2009 – 260с.
5. Господарський кодекс України N 436-IV від 16.01.2003р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Офіц. сайт. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=436-15> – Назва з екрана.
6. Про державне замовлення для задоволення пріоритетних державних потреб [Електронний ресурс]: (Закон України N 493/95-ВР від 22.12.1995р.)/ Верховна Рада України. – Офіц. сайт. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=493%2F95-%E2%F0> – Назва з екрана.

7. Про ліцензування певних видів господарської діяльності [Електронний ресурс]: (Закон України N 1775-III від 01.06.2000р.) / Верховна Рада України. – Офіц. сайт. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1775-14> – Назва з екрана.
8. Про патентування деяких видів підприємницької діяльності [Електронний ресурс]: (Закон України N 98/96-ВР від 23.03.1996р.)/ Верховна Рада України. – Офіц. сайт. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=98%2F96-%E2%F0> – Назва з екрана.
9. Про стандартизацію і сертифікацію [Електронний ресурс]: (Декрет Кабінету Міністрів України N 46-93 від 10.05.1993р.) .)/ Верховна Рада України. – Офіц. сайт. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=46-93> – Назва з екрана.
10. Country Data Report for UKRAINE, 1996-2009 [Електронний ресурс]/ Режим доступу: <http://info.worldbank.org/governance/wgi/pdf/c226.pdf> – Назва з екрана.